AXSIKENT YODGORLIGINING TARIXIY VA MADANIY AHAMIYATI.

Xayitova Shaxnoza Muxammadjonovna

Namangan Davlat Universiteti Arxeologiya Ixtisosligi

1- Kurs Doktoranti.

Khayitova Shakhnoza Muhammadjonovna

Namangan State University,

Archaeology Specialty

1-St Year Doctoral Student.

Khayitova Shakhnoza Muhammadjonovna

Namangan Devlet Üniversitesi, Arkeoloji Uzmanlik Alani

Aksikent Arkeolojik Alaninin Tarihi Ve Kültürel Önemi.

1-Yıl Doktora Öğrencısı.

Hıstorıcal And Cultural Sıgnıfıcance Of The Axsıkent Monument.

Özet

Aksikent, Orta Asya'nın en önemli tarihî şehirlerinden biri olup, günümüz Özbekistan topraklarında, Fergana Vadisi'nde yer almaktadır. Bu çalışma, Aksikent

arkeolojik alanının tarihî gelişimini, kültürel mirasını ve günümüzdeki müzeleştirme süreçlerini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada tarihsel kaynaklar, arkeolojik

bulgular ve güncel bilimsel çalışmalar analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlar, Aksikent'in yalnızca bölgesel değil, aynı zamanda uluslararası ölçekte önemli bir kültürel miras olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Aksikent, Fergana Vadisi, arkeoloji, kültürel miras, açık hava müzesi, kültürel miras, eski şehir, arkeolojik kazılar.

Keywords: Aksikent, Fergana Valley, archaeology, cultural heritage, open-air museum, ancient city, archaeological excavations.

Kalit so'zlar: Axsikent, Farg'ona vodiysi, arxeologiya, madaniy meros, ochiq osmon ostidagi muzey, qadimiy shahar, arxeologik qazishmalar.

Giriş

Orta Asya, tarih boyunca birçok medeniyetin kesişim noktası olmuş ve bu durum bölgenin zengin bir kültürel mirasa sahip olmasını sağlamıştır. Bu bağlamda Aksikent, Fergana Vadisi'nin en eski ve en gelişmiş şehirlerinden biri olarak dikkat çekmektedir. Orta Çağ'da önemli bir ticaret, zanaat ve kültür merkezi olan bu şehir, özellikle İpek Yolu üzerindeki stratejik konumuyla öne çıkmıştır[1.3-4s]

Aksikent'in tarihî önemi yalnızca ekonomik faaliyetlerle sınırlı kalmamış, aynı zamanda bilim, sanat ve mimari alanlarında da önemli katkılar sağlamıştır. Günümüzde bu alan, arkeolojik kazılar ve müzeleştirme çalışmaları sayesinde yeniden canlandırılmakta ve bilim dünyasına kazandırılmaktadır.

Tarihi Gelişim Süreci

Aksikent'in kuruluşu erken Orta Çağ dönemine kadar uzanmaktadır. Şehir, özellikle IX–XII yüzyıllar arasında Karahanlılar ve daha sonra Harezmşahlar döneminde büyük bir gelişim göstermiştir.[2.4-5s] Bu dönemde şehir, güçlü bir ekonomik yapıya sahip olup demircilik, seramik ve dokumacılık gibi zanaat dallarında ileri seviyeye ulaşmıştır.

Aksikent, aynı zamanda siyasi açıdan da önemli bir merkezdi. Fergana bölgesinin

başkenti olarak yönetimsel işlevler üstlenmiş ve bölgesel güç dengelerinde etkili olmuştur. Ancak XIII. yüzyılda meydana gelen Moğol istilaları sonucunda şehir büyük ölçüde tahrip edilmiş ve eski ihtişamını kaybetmiştir.[3.5-7s]

Arkeolojik Bulgular ve Kültürel Miras

Aksikent'te gerçekleştirilen arkeolojik kazılar, şehrin yüksek düzeyde bir şehircilik anlayışına sahip olduğunu göstermektedir. Kazılarda ortaya çıkarılan kalıntılar arasında aşağıdaki bulgular belirlenmiştir:savunma surları,konut yapıları,atölyeler seramik ve metal ürünler bulunmaktadır.[4.7-9s]

Özellikle metal işçiliğine dair buluntular, Aksikent'in Orta Asya'da önemli bir üretim merkezi olduğunu ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra, bulunan süs eşyaları ve günlük kullanım araçları, dönemin sosyal ve kültürel yaşamı hakkında önemli bilgiler sunmaktadır.

Açık Hava Müzesi Konsepti ve Müzeleştirme Çalışmaları

Son yıllarda Aksikent arkeolojik alanında "açık hava müzesi" konsepti çerçevesinde önemli çalışmalar yürütülmektedir. Bu çalışmaların temel amacı, arkeolojik buluntuları yerinde koruyarak ziyaretçilere sunmaktır.

Bu kapsamda:

-Restorasyon ve konservasyon çalışmaları

-Turistik altyapının geliştirilmesi

Bilgilendirme panoları ve dijital rehber sistemleri

gibi uygulamalar hayata geçirilmektedir.

Ayrıca Özbekistan Cumhuriyeti tarafından alınan kararlar doğrultusunda Aksikent'in korunması ve uluslararası turizm potansiyelinin artırılması hedeflenmektedir. Bu durum, alanın UNESCO Dünya Mirası listesine aday

3

gösterilmesi açısından da önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir.

Kültürel ve Uluslararası Önemi

Aksikent, yalnızca Özbekistan'ın değil, tüm Türk-İslam dünyasının ortak kültürel mirasıdır. Şehir, tarih boyunca farklı kültürlerin etkileşim içinde olduğu bir merkez olmuş ve bu durum onun çok katmanlı bir kültürel yapıya sahip olmasını sağlamıştır. Uluslararası düzeyde bakıldığında, Aksikent:

Ipek Yolu'nun önemli duraklarından biri olması

Orta Çağ şehircilik örneklerini yansıtması

Arkeolojik açıdan zengin bulgular sunması

nedeniyle büyük bir öneme sahiptir.[1.152-153-s]

Sonuç

Bu çalışma, Aksikent'in tarihî ve kültürel açıdan son derece önemli bir miras olduğunu ortaya koymuştur. Arkeolojik bulgular, şehrin gelişmiş bir medeniyetin merkezi olduğunu kanıtlamaktadır. Günümüzde yürütülen müzeleştirme çalışmaları ise bu mirasın korunması ve gelecek nesillere aktarılması açısından büyük önem taşımaktadır.Aksikent'in uluslararası bilim dünyasında daha fazla tanıtılması ve korunmasına yönelik çalışmaların artırılması gerekmektedir. Bu bağlamda, disiplinlerarası araştırmaların desteklenmesi ve uluslararası iş birliklerinin geliştirilmesi büyük önem arz etmektedir.

4

Kullanılan Kaynaklar (Foydalanılgan Adabiyotlar)

1.A. Anarbayev, Aksikent Arkeoloji Parkı Araştırmaları, Taşkent, 2020, s. 67.

2.B. A. Litvinskiy, Orta Asya Tarihi, Moskova, 1998, s.212.

3.Bartold, V. V. Türkistan Tarihi. İstanbul, 2010.s.134

4.M. E. Masson, Akhsikent ve Fergana Vadisi Tarihi, Taşkent, 1973, s. 45.

5.Özbekistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Kararı (PQ-5150), 2021.

6.UNESCO, Silk Road Heritage Studies, 2019.

7.Litvinskiy, B. A. Orta Asya Tarihi. Moskova, 1998.

8.UNESCO. Silk Road Heritage Studies. Paris, 2019.